

References:

1. Wilson E. Social responsibility of business: what are the small business perspectives? *Journal of Small Business Management* (pre-1986). 1980. T. 18. №. 000003. C. 17.
2. Friedman M. The social responsibility of business is to increase its profits. *Corporate ethics and corporate governance*. Springer, Berlin, Heidelberg, 2007. C. 173–178.
3. Zairi M., Peters J. The impact of social responsibility on business performance. *Managerial Auditing Journal*. 2002.
4. Homburg C., Stierl M., Bornemann T. Corporate social responsibility in business-to-business markets: How organizational customers account for supplier corporate social responsibility engagement. *Journal of Marketing*. 2013. T. 77. №. 6. C. 54–72.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-277-7-87>

**FINANCIAL ASPECTS OF SOCIAL SECTOR MANAGEMENT
OF REGIONS**

**HUUDDLAR IJTIMOYIY SOHA MENEJMENTINING MOLIVAVIY
JIHATLARI**

Ismoilova S.

*PhD, Senior Teacher Finance
Department
Fergana State University
Fergana, Uzbekistan*

Ismoilova S.

*PhD
Moliya kafedrasida kata o'qituvchisi
Farg'ona davlat universiteti
Farg'ona, O'zbekiston*

Сўнги йилларда мамлакатимизда ҳудудларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, аҳолининг яшаш шароитларини тубдан яхшилаш, турмуш даражасида сезиларли ижобий ўзгаришларга эришиш бўйича изчил чора-тадбирлар амалга оширилмоқда [2]. Ижтимоий ҳимоя тамойили остида аҳолининг кам таъминланган ва камбағал қатламини қўллаб-қувватлаш ва уларга моддий ёрдам кўрсатиш борасида аниқ йўналтирилган самарали чора-тадбирларни амалга ошириш, таълим, маданият, соғлиқни сақлаш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишда соҳаларида мақсадли умуммиллий

дастурларни ҳаётга тадбиқ этиш масалаларига катта эътибор қаратилмоқда.

Аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш-давлатнинг бевосита аниқ мақсадли, аҳолининг нормал яшаш шароитларини таъминловчи кафолатлар тизимидир. Ижтимоий соҳани ривожлантиришда аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш, кексаликни, меҳнатга лаёқатсизликни ёки боқувчисини йўқотишни суғурталаш, кам таъминланган оилаларга ижтимоий тўловлар, болалар учун нафақалар, вақтинчалик ишсизларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, ишсизлик нафақалари, моддий таъминланганлиги ва хизматларни ҳисобга олган ҳолда аҳолининг айрим тоифаларига имтиёз ва қулайликлар яратиб бериш, оналикни ҳимоя қилиш, саломатликни суғурталаш, таълим олаётган ёшларни моддий қўллаб-қувватлаш, ногиронликни олдини олиш ва меҳнат қобилиятини тиклаш орқали таъминланиб келмоқда [10; 11; 12].

Мамлакатнинг макроиктисодий барқарорликка эришиш йўлида ҳукумат томонидан ўрта ва узоқ келажакка мўлжалланган давлат дастурини амалга оширишда, иктисодий ислохатларнинг чуқурлашуви ва бозор муносабатларининг янада ривожланиш шароитида маҳаллий бюджетлар муҳим аҳамият касб этади [1; 2; 4]. Ўзбекистон Республикаси молия-бюджет тизимида амалга оширилаётган ислохотлар ҳудудлардаги ижтимоий-молиявий муаммоларнинг кескинлашуви шароитида ҳамда Коронавирус пандемияси маҳаллий бюджетлар маблағларини самарали бошқариш лозимлигини кўрсатди [3; 5] Бу борада аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш, уларнинг турмуш шароитини яхшилашда аҳолининг моддий таъминоти билан чамбарчас боғлиқ бўлган маҳаллий ҳокимият органларининг роли жуда катта аҳамият касб этади.

2020 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва халқ депутатлари маҳаллий кенгашларининг бюджет соҳасидаги ваколатларини кенгайтириш, бюджет маблағларини тақсимловчиларнинг масъулиятини янада ошириш, маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантириш ва маблағларидан фойдаланишда маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг эркинлигини таъминлашга қаратилган янги бюджет тизими жорий этилди. Унга кўра, “2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан республика бюджети харажатлари вазирлик ва идоралар кесимида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари

томонидан, маҳаллий бюджетлар харажатлари эса халқ депутатлари маҳаллий кенгашлари томонидан тасдиқланиши белгилаб қўйилди [1].

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фаолиятига бевосита боғлиқ бўлган ҳамда тўлиқ маҳаллий бюджетлар ихтиёрида қолдириладиган даромад турлари кенгайтирилди [6]. 2020 йилдан бошлаб барча давлат мақсадли жамғармалари ва четдан жалб қилинган ташки қарз маблағлари ҳисобидан амалга оширилаётган давлат харажатлари консолидациялашган давлат бюджетида акс эттирилиб, бюджет қамрови ва очиклиги даражаси кучайтирилди. Халқаро стандартларга мувофиқ умумий фискал балансининг ҳисобини юритиш йўлга қўйилди.

Шунга қарамай, маҳаллий бюджетлар даромадлари таркибини барқарорлаштириш, тўлов интизомига риоя этиш, солиқларни бюджет тизими бўғинлари ўртасида тақсимланиш механизмини такомиллаштириш, солиққа оид конунбузарликларга барҳам бериш ва уларнинг олдини олиш, пандемия шароитида маҳаллий бюджет маблағларини самарали бошқаришнинг асосий йўналишлари излаб топиш кабилар долзарб масалалардан бўлиб қолмоқда [2; 8].

Маълумки, маҳаллий ҳокимият органларинг молиявий базаси уларнинг бюджетлари ҳисобланади. Бу уларга берилган бюджет ва мулкий ҳуқуқлар ўз бюджетларини тузиш, кўриб чиқиш, тасдиқлаш ва бажариш имкониятларини беради. Маҳаллий ҳокимият органлари ўз даромадлар манбалари базасининг ошиши ҳисобида ҳокимиятлар олдидаги вазифаларни моддий жиҳатдан молиялаштириш манбаси сифатида ва уларни мустақил сарфлаш имконини беради. Маҳаллий бюджетлар харажатлари доимо ошиб бориши ўз маблағлари етишмаслиги сабабли юқори бюджетдан қўшимча маблағлар ажратиш заруриятини келтириб чиқаради. Бу зарурият асосан тартибга солувчи даромадлар, яъни юқори бюджетдан бериладиган маблағлар ҳисобидан бажарилади. Таъкидлаш лозимки, маҳаллий бюджетлар маҳаллий солиқлар ва йиғимларни ташкил этиш ва бошқаришда мустақил бўлсаларда, молия вазирлиги томонида ишлаб чиқилган тегишли меъёрлар доирасида фаолият юритадилар.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш, турар жой ва коммунал хизматлар билан боғлиқ харажатлар ҳамда ижтимоий соҳани ривожлантириш маҳаллий бюджетлар харажатларнинг асосий йўналишини ташкил этади. Юқорида келтирилган фикр-мулоҳазаларни умумлаштириб, ижтимоий соҳани такомиллаштиришда маҳаллий бюджетларнинг барқарорлигини

таъминлаш борасида қуйидаги ҳаракатлари тизимли амалга ошириш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз:

– аҳоли турмуш шароитини яхшилаш борасида, маҳаллий бюджетлар даромадларини тўғри ва оқилона сарфлаш баробарида қўшимча ёрдам кўрсатиш, ижтимоий ёрдамга муҳтож аҳолини ижтимоий таъминотини амалга оширадиган механизмлар ишлаб чиқиш;

– маҳаллий бюджетлар даромадларини оширишнинг қўшимча захираларини аниқлаб топиш;

– маҳаллий ишлаб чиқариш соҳасини кенгайтириш, иқтисодий ночор корхоналар фаолиятини қайта тиклаш орқали маҳаллий бюджет даромадларини ошириш;

– маҳаллий бюджетлар солиқли даромадлари аҳамиятининг ўсиб бориши шароитида уларнинг ортириб борилишида солиқ органлари қаторида молия органларининг ҳам бирдай манфаатдорлигини ошириш;

– маҳаллий бюджетлар имкониятларини оширишнинг истиқболдаги вазифаларини белгилашда солиқ омилларининг арқарор ва муҳим манба эканлигини солиқ даромаднинг мукамал нисбатларини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг 2019 йил 30 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг «2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида»ги қонуни ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4555-сон Қарори.

2. Исмоилова, С. Я. (2020). FINANCIAL CONTROL OVER THE LOCAL BUDGET FUNDS AND ASSESSMENT OF ITS EFFECTIVE USAGE. *Экономика: анализы и прогнозы*, (7–8), 69–73.

3. Jasurbek, T., & Sanobar, I. (2015). Development of Family Business Management: Cases of Japan and Uzbekistan.

4. Исмоилова, С. Я. (2020). БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ УСУЛЛАРИ–МАҲАЛЛИЙ БЮДЖЕТЛАР ХАРАЖАТЛАРИ САМАРАЛИ САРФЛАНИШИНИ ТАЪМИНЛАШ ОМИЛИ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 551–553).

5. Исмоилова, С. Я. (2020). ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕСТНЫХ

БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 250–258).

6. Исмоилова, С. Я., & Юсупова, Д. И. (2020). ВАЖНЫЙ ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РАСХОДОВ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 520–523).

7. Yakubovna, I. S. (2020). Ensuring effective use of local budget funds: what is the root cause of the problem? *Архивариус*, (7(52)), 44–47.

8. Ismoilova, S. Y. (2019). Fiscal advantages and disadvantages of local government. *Образование и наука в России и за рубежом*, (16), 165–170.

9. Исмоилова, С. Я. (2022). МАҲАЛЛИЙ БЮДЖЕТЛАР МАБЛАҒЛАРИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ЙЎНАЛИШИ. *Scientific progress*, 3(2), 645–650.

10. Rahmonaliyevich, K. D. (2020). Choosing the optimal rule of monetary policy, taking into account changes in the main macroeconomic indicators. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 10(12), 1351–1356.

11. Хакимов, Д. Р. (2019). Стратегические задачи по развитию государственно-частного партнерства. *Образование и наука в России и за рубежом*, (16), 158–161.

12. Khakimov, D. R. (2021). CREATING AN ADDITIONAL VALUE CHAIN IN THE PROCESS OF DIVERSIFICATION OF INDUSTRIAL LOCALIZATION. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(5), 243–248.

13. Хакимов, Д. Р. (2021). ХУДУД САНОАТИНИ ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ОРҚАЛИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ИМКОНИАТЛАРИ. *Scientific progress*, 2(1), 631–638.